

УДК 351.7-054.73(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.7>

Валентина НИКОЛАЄВА

доктор наук з державного управління, професор кафедри соціології та соціальної роботи, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», вул. Гоголя, 29, м. Дніпро, Україна, 49044

ORCID: 0000-0003-4594-303X

Світлана КАРТАШОВА

магістрантка, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», вул. Гоголя, 29, м. Дніпро, Україна, 49044

Бібліографічний опис статті: Николаєва, В., Карташова, С. (2024). Місця тимчасового перебування внутрішньо-переміщених осіб: організація та виклики. *Ввічливість. Humanitas*, 5, 46–54, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.7>

МІСЦЯ ТИМЧАСОВОГО ПЕРЕБУВАННЯ ВНУТРІШНЬО-ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ВИКЛИКИ

У статті розкрито питання внутрішньо переміщених осіб в Україні, зокрема нормативно-правові, соціальні аспекти їхньої підтримки, облаштування місця тимчасового перебування ВПО. Відзначено, що Україна вперше зіткнулася з проблемою переміщення населення після аварії на Чорнобильській АЕС у 1986 році. Надана динаміка кількості внутрішньо-переміщених осіб у 2014-2023 рр. Саме через збройні конфлікти в Україні проблема ВПО набула системного характеру.

Розглянуто організацію місць для проживання ВПО, що передбачає як короткострокові рішення (розміщення у гуртожитках, санаторіях, таборах), так і довгострокові варіанти, зокрема, соціальне житло та будівництво тимчасових модульних містечок.

Автором порушуються ключові проблеми та сучасні виклики, з якими стикаються переселенці: психологічні труднощі, невизначеність житлових питань, безробіття, юридичні виклики, а також обмежені ресурси місцевих громад для їх інтеграції. Значну увагу приділено ролі міжнародної співпраці у подоланні цих викликів, зокрема через надання фінансової допомоги та реалізацію проектів з будівництва тимчасових містечок.

Визначено головні виклики у наданні тимчасового житла ВПО: недостатня кількість доступних місць проживання, особливо у великих містах, брак фінансових ресурсів для їх облаштування, адаптація та інтеграція ВПО у приймаючі громади, будівництво постійного житла або надання субсидій на купівлю житла, невизначеність терміну перебування ВПО та ін.

Розкрито 3 підходи для подолання викликів в організації місць тимчасового перебування ВПО та надано детальна характеристика.

Доведено, що для реалізації програм соціальної адаптації та інтеграції ВПО в нові громади, важливу роль відіграють як державні, так і місцеві ініціативи із залученням міжнародної підтримки. Зроблено висновок, що проблема тимчасового житла для ВПО вимагає комплексного підходу, що включає як забезпечення нових місць проживання, так і покращення умов у вже існуючих місцях тимчасового розміщення.

Ключові слова: внутрішньо-переміщена особа (ВПО), нормативно-правове забезпечення, соціальна підтримка, міжнародна співпраця, інтеграція, тимчасове житло.

Valentyna NYKOLAIEVA

Doctor of Public Administration, Professor, Professor at the Department of Sociology and Social Work, State Higher Education Institution «Pryazovskyi State Technical University», 29 Gogol str., Dnipro, Ukraine, 49044

ORCID: 0000-0003-4594-303X

Svetlana KARTASHOVA

Master student, State Higher Education Institution «Pryazovskyi State Technical University», 29 Gogol str., Dnipro, Ukraine, 49044

To cite this article: Nykolaieva, V., Kartashova, S. (2024). Mistsia tymchasovoho perebuvannia vnutrishno-peremishchenykh osib: orhanizatsiia ta vyklyky [Places of temporary residence of internally displaced persons: organization and challenges]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 5, 46–54, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.7>

PLACES OF TEMPORARY RESIDENCE OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS: ORGANIZATION AND CHALLENGES

The article discusses the issue of internally displaced persons in Ukraine legal and social aspects of their support arranging a place of temporary stay for IDPs. It was noted that Ukraine first encountered the problem of population displacement after the accident at the Chernobyl nuclear power plant in 1986. The dynamics of the number of internally displaced persons in 2014-2023 are provided. It is because of the armed conflicts in Ukraine that the problem of IDPs has acquired a systemic character.

The organization of places for IDPs to live is considered, which includes both short-term solutions (accommodation in dormitories, sanatoriums, camps) and long-term options, in particular, social housing and the construction of temporary modular towns.

The author raises the key issues and modern challenges faced by resettled people: psychological difficulties, uncertainty of housing issues, unemployment, legal challenges, as well as limited resources of local communities for their integration.

Considerable attention was paid to the role of international cooperation in overcoming these challenges, through the provision of financial assistance and the implementation of projects for the construction of temporary towns.

The main challenges in providing temporary housing for IDPs are identified: insufficient number of available residences, especially in large cities, lack of financial resources for their arrangement, adaptation and integration of IDPs into host communities, construction of permanent housing or provision of subsidies for the purchase of housing, uncertainty of the stay of IDPs and others.

Three approaches to overcome challenges in the organization of places of temporary stay of IDPs are revealed, and detailed characteristics are provided.

It has been proven that for the implementation of programs of social adaptation and integration of IDPs into new communities, both state and local initiatives with the involvement of international support play an important role. It was concluded that the problem of temporary housing for IDPs requires a comprehensive approach, which includes both the provision of new places of residence and the improvement of conditions in already existing places of temporary accommodation.

Key words: internally displaced person (IDP), regulatory and legal support, social support, international cooperation, integration, temporary housing.

Актуальність проблеми. Основні проблеми стосуються браку належних умов проживання, перенаселення, дефіциту фінансових ресурсів та нерівномірного розподілу гуманітарної допомоги. До того ж, в умовах постійної небезпеки та руйнування інфраструктури, забезпечення сталих рішень для розміщення ВПО є важливим завданням для української держави та міжнародних організацій.

Сучасний виклик полягає в тому, щоб створити місця тимчасового перебування, які не лише надають безпечне житло, а й забезпечують доступ до медичних, соціальних і психологічних послуг, допомагають інтегрувати переселенців у нові громади та сприяють їхній зайнятості. Додатковою проблемою є тривала невизначеність щодо часу перебування ВПО в цих місцях, що вимагає створення гнучких, але довгострокових рішень.

Слід відзначити, що організація місць тимчасового перебування ВПО в Україні пов'язана з низкою ключових викликів. На цьому питанні варто зупинитися більш детально, оскільки саме

ці виклики визначають ефективність роботи системи розміщення переселенців. Особливо важливим є пошук шляхів для покращення цієї системи, що може бути досягнуто завдяки тісному партнерству між державою, місцевими громадами та міжнародними донорами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у дослідження питань організації місць тимчасового перебування внутрішньо переміщених осіб (ВПО) зробили зарубіжні науковці, зокрема: D. Cantor, J. Crisp, F. Grünwald, E. Ferris, J. Hampton, які вивчали особливості гуманітарного реагування та управління кризами. Ці дослідження підкреслюють важливість інтегрованого підходу в управлінні міграційними потоками та наданні житлової допомоги в умовах криз. Українські вчені також зробили вагомий внесок у вивчення питань, пов'язаних із ВПО. Зокрема, О. Малиновська, Т. Лібанова, Е. Лібанова, І. Панасюк, С. Трубавіна розглядали економічні та соціальні аспекти переміщення осіб, викликані воєнними діями, а також питання інтеграції переселенців

у місцеві громади та їх доступу до житлових і соціальних послуг.

Тонкощі забезпечення прав ВПО та організаційних аспектів місць тимчасового перебування розглядали українські експерти: В. Николаєва, В. Пономарьова, О. Гуменюк, І. Жданов, В. Костриця, С. Кисельов та ін. Вони наголошували на важливості розвитку шляхів сприяння соціальній адаптації ВПО у територіальних громадах за новим місцем проживання в умовах воєнного стану. Незважаючи на значну увагу до проблеми тимчасового перебування ВПО, питання ефективної організації та тривалого забезпечення житлом залишається недостатньо дослідженим, особливо в контексті довгострокової інтеграції ВПО в нові громади та забезпечення належних житлових умов.

Мета статті – визначення та аналіз сучасних викликів, пов'язаних з організацією місць тимчасового перебування внутрішньо переміщених осіб в Україні, розробка шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Внаслідок широкомасштабної війни в Україні, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, мільйони людей були змушені покинути свої домівки та стати внутрішньо переміщеними особами (ВПО). Це створило величезні виклики для організації місць тимчасового перебування, які повинні відповідати базовим потребам переселенців. Україна вперше зіткнулася з поняттям внутрішньо переміщених осіб після аварії на Чорнобильській АЕС у 1986 році. Це було одне з найбільших переміщень населення внаслідок техногенної катастрофи. Тисячі людей були змушені залишити свої домівки через радіоактивне забруднення. Однак більш широке вживання терміну «ВПО» в Україні відбулося після 2014 року, коли через анексію Криму та початок військових дій на сході України виникла потреба в переселенні значної кількості людей з окупованих територій. Внутрішньо переміщені особи – це люди або групи, які були змушені залишити свої домівки через збройні конфлікти, насильство, порушення прав людини або стихійні й техногенні катастрофи. Українські дослідники (М. Менжул, Ю. Паніна, 2016) підкреслюють, що термін «внутрішньо-переміщені особи» охоплює людей, які проживали в країні і були змушені переселитися в межах країни через реальну загрозу життю, здоров'ю їх самих або членів їхніх сімей. Причинами

такого переміщення можуть бути бойові дії, збройні конфлікти, масові порушення прав людини, переслідування, насильство, а також надзвичайні ситуації.

Проблеми ВПО стали надзвичайно важливими через масштабність гуманітарної кризи, спричиненої бойовими діями на значній частині території України. Кількість ВПО після 2022 року суттєво зросла, що вимагає особливої уваги до забезпечення підтримки цієї категорії населення (рис. 1.).

Залишивши власні домівки та опинившись у нових умовах в територіальних громадах за місцем переселення, внутрішньо переміщені особи стикаються з низкою складних проблем. З одного боку, це особисті труднощі: пригнічений психологічний стан, підвищена тривожність, страх перед майбутнім, погіршення здоров'я, фінансові труднощі, невирішені житлові питання, безробіття та юридичні проблеми. З іншого боку, громади часто не мають достатніх умов для сприяння успішної інтеграції переселенців: нерозвинена соціальна інфраструктура, недостатнє фінансування, нестача кваліфікованих спеціалістів для надання необхідної допомоги, а також неефективні механізми інформування про доступні ресурси. Крім того, через відмінності в звичках, поглядах та стилі життя, ВПО можуть стикатися з ворожістю або недоброзичливістю з боку місцевих жителів, що іноді призводить до конфліктів. Це свідчить про необхідність упровадження заходів для полегшення їх соціальної адаптації (Николаєва В., Пономарьова В., 2023).

Соціальну адаптацію має забезпечувати узгоджена та скоординована робота органів державної влади та місцевого самоврядування, соціальна підтримка має включати широкий спектр заходів, спрямованих на забезпечення добробуту ВПО, інтеграцію в нові соціальні умови та мінімізацію негативних наслідків вимушеного переміщення. Вона охоплює як і нематеріальну допомогу, що спрямована на відновлення нормальних умов життя і сприяння соціально-економічній стабільності ВПО, так і фінансові виплати, компенсації та інші грошові інструменти. Таким чином, різні організації – державні, недержавні та міжнародні – працюють спільно, щоб забезпечити ефективну допомогу внутрішньо переміщеним особам в Україні. Кожна з них виконує важливу роль

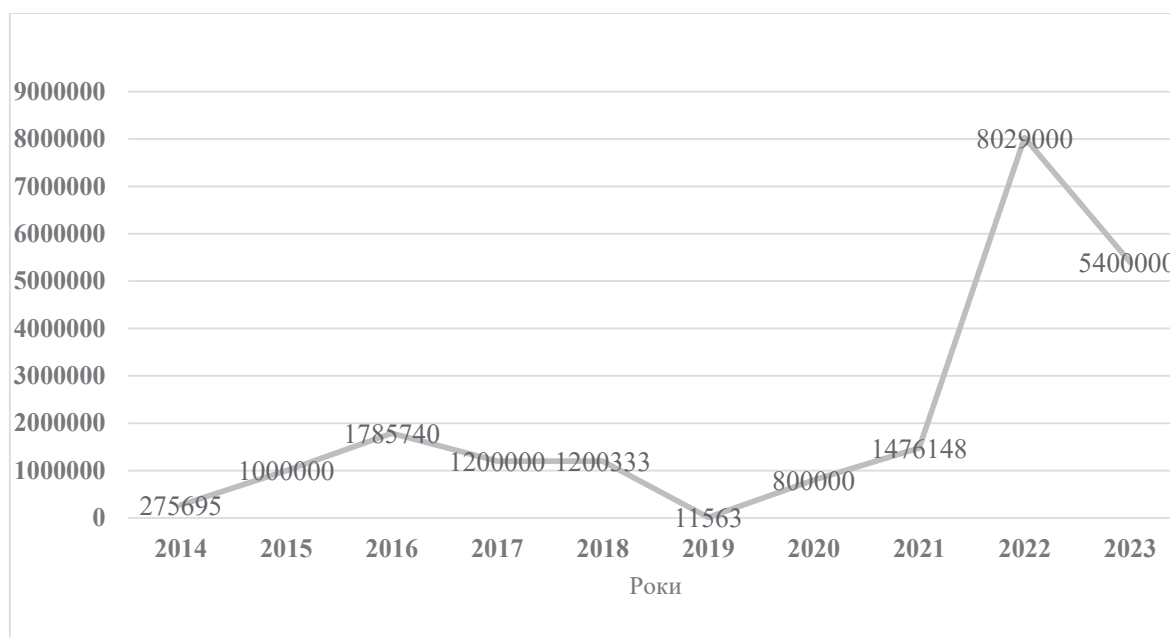

Рис. 1. Динаміка кількості внутрішньо-переміщених осіб у 2014-2023 рр.

у системі підтримки ВПО, надаючи необхідні ресурси та послуги на різних рівнях. Серед них: забезпечення харчуванням, медичними та психологічними послугами, правова допомога, сприяння у працевлаштуванні, а також надання тимчасового житла.

Надання тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб є одним з ключових аспектів соціальної підтримки, особливо в умовах масштабних переміщень населення. Втрата домівок через бойові дії та окупацію значної частини територій України змусила державу та міжнародні організації вжити невідкладних заходів для забезпечення переселенців житлом. Проблема тимчасового житла для ВПО вимагає комплексного підходу, що включає як забезпечення нових місць проживання, так і покращення умов у вже існуючих місцях тимчасового розміщення.

Організація місць для проживання ВПО передбачає як короткострокові рішення (розміщення у гуртожитках, санаторіях, таборах), так і довгострокові варіанти, зокрема, соціальне житло та будівництво тимчасових модульних містечок. Наприклад, у багатьох регіонах України з'явилися тимчасові модульні будинки, які були створені за підтримки міжнародних партнерів і донорів. Такі поселення мають на меті забезпечити базові житлові потреби на час, поки ВПО не зможуть повернутися до своїх постійних домівок або отримати доступ до постійного житла.

Значну роль у вирішенні житлових проблем ВПО відіграють державні програми, спрямовані на забезпечення тимчасового житла. Однією з важливих ініціатив є програма фінансової допомоги на оплату оренди житла, яка дозволяє переселенцям отримувати щомісячну компенсацію частини вартості проживання. Такі програми реалізуються відповідно до постанов Кабінету Міністрів України, зокрема Постанови № 505, яка передбачає виплати на покриття витрат на житло та комунальні послуги. Хоча ці виплати не завжди повністю компенсують витрати, вони допомагають полегшити фінансове навантаження на переселенців (Порядок надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, 2019).

Також запроваджені проекти, спрямовані на відновлення пошкоджених або зруйнованих будинків ВПО. Наприклад, міжнародні організації, такі як ООН та Європейський Союз, у співпраці з українськими державними структурами допомагають у відбудові житла на звільнених територіях, що дає можливість частині ВПО повернутися додому.

Організація місць тимчасового перебування для ВПО базується на принципах гуманності, доступності, безпеки та відповідності базовим потребам. Національні та міжнародні організації, такі як ООН, Міжнародний Комітет Чер-

воного Хреста, та місцеві урядові структури активно залучені в організацію цих місць.

Основні компоненти організації таких місць включають забезпечення базовими житловими умовами, доступ до харчування, медичних послуг, а також психологічної допомоги для осіб, які постраждали від конфлікту (ЮНІСЕФ, 2022). Зокрема, важливо, щоб житлові приміщення забезпечували конфіденційність і безпеку, а також відповідали санітарно-гігієнічним вимогам (Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, 2023).

Організація місць тимчасового перебування стикається з низкою викликів. Як зазначають дослідники, серед головних викликів у наданні тимчасового житла є недостатня кількість доступних місць проживання, особливо у великих містах, де зосереджені основні економічні ресурси та робочі місця (Internal Displacement Report, 2021). Це призводить до перенаселення місць тимчасового розміщення, що ускладнює доступ до належних житлових умов і соціальних послуг. Також існують проблеми соціальної адаптації інтеграції у місцеві громади. Більшість ВПО зазнає психологічного стресу, викликаного втратою домівки та звичного оточення, необхідність забезпечення психологічної підтримки вимагає кваліфікованого персоналу, якого часто не вистачає, також у багатьох регіонах спостерігаються соціальні напруження між місцевими мешканцями та ВПО, це може бути спричинено конкуренцією за ресурси та доступу до соціальних послуг (UNHCR, 2022). З урахуванням продовження військового конфлікту, питання безпеки стало надзвичайно актуальним, особливо у зонах поблизу лінії зіткнення, ВПО часто стикаються з проблемою повторного переміщення, що створює додаткові навантаження на інфраструктуру місць тимчасового перебування.

Незважаючи на зусилля держави та міжнародних організацій, існує недостатня координація між різними гілками влади, що призводить до затримання у наданні житла та неоднорідності в рівні підтримки в різних регіонах. Наприклад, деякі громади отримують більше ресурсів та уваги завдяки міжнародній допомозі, тоді як інші залишаються без належного забезпечення.

Крім того, довготривалість кризи підвищує необхідність розробки стійких рішень для ВПО, оскільки тимчасове житло не може бути постійним рішенням для такої значної кількості людей. Багато переселенців опинилися в нових громадах на невизначений термін, тому актуальними стають питання будівництва постійного житла або надання субсидій на купівлю житла, особливо для соціально незахищених категорій населення, таких як багатодітні сім'ї, сім'ї, де є особи з інвалідністю, пенсіонери тощо.

Для подолання викликів в організації місць тимчасового перебування застосовуються різні підходи (рис. 2).

Розглянемо кожний підхід окремо. Децентралізація допомоги внутрішньо переміщеним особам передбачає передачу повноважень з надання соціальної, економічної та гуманітарної підтримки від центральних органів влади до місцевих громад і органів самоврядування. Цей підхід дозволяє краще враховувати специфіку кожного регіону та забезпечувати більш ефективну та адресну підтримку ВПО. В умовах України децентралізація є ключовим елементом у забезпеченні стійкості та ефективності роботи з ВПО, особливо з урахуванням великої кількості переселенців в різних регіонах країни.

Розкриємо сутність децентралізації допомоги. Децентралізація допомоги полягає у передачі ресурсу та повноважень місцевим органам влади для надання допомоги ВПО. Це включає фінансування, логістику, забезпечення житлом,

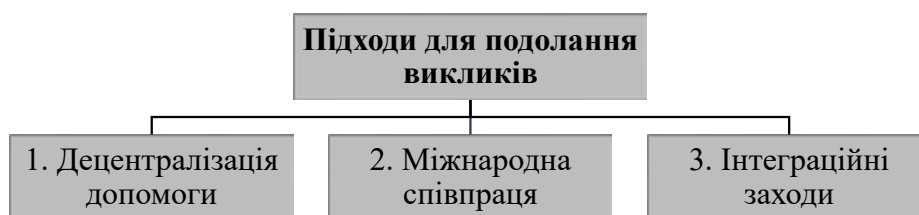

Рис. 2. Підходи для подолання викликів в організації місць тимчасового перебування

медичними послугами та соціальною підтримкою. Важливим аспектом є також те, що громади самостійно визначають пріоритети, адаптуючи програми допомоги до потреб переселенців на своєму рівні. У результаті місцеві органи самоврядування стають не лише виконавцями державних програм, а й активними учасниками у процесі розробки та впровадження стратегій підтримки ВПО, що робить допомогу більш ефективною і персоналізованою.

Переваги децентралізації допомоги:

- адаптивність і гнучкість: місцеві органи влади краще обізнані з конкретними умовами, можливостями та проблемами своєї території. Вони можуть оперативніше реагувати на зміни в потребах ВПО і адаптувати програми допомоги залежно від ситуації, що суттєво підвищує ефективність підтримки;

- покращення управління ресурсами: децентралізація дозволяє краще розподіляти фінансові та матеріальні ресурси. Місцеві органи влади можуть самостійно визначати, куди найкраще направити ресурси: на будівництво житла, медичне обслуговування чи підтримку освітніх програм для дітей ВПО. Таким чином, зменшується ризик неефективного використання державних коштів, що є значущою перевагою;

- залучення громадянського суспільства: децентралізація сприяє залученню місцевих громадських організацій та волонтерських груп до надання допомоги ВПО. Це створює більшу кількість ініціатив і дозволяє залучати місцеві ресурси, що є важливим для забезпечення стійкості. Участь громадян також сприяє зростанню довіри між переселенцями та місцевим населенням, зменшуючи соціальну напругу;

- покращення якості послуг: місцеві органи влади, маючи більш глибоке розуміння умов і потреб своїх громад, можуть запропонувати якісніші та більш цільові послуги. Наприклад, надання соціальної підтримки, медичних послуг, юридичної допомоги або житлових приміщень може краще відповідати потребам переселенців, якщо планується на місцевому рівні з врахуванням конкретних обставин (OECD, 2022).

Незважаючи на численні переваги, процес децентралізації допомоги ВПО стикається з певними викликами. Основні труднощі включають:

- місцеві органи самоврядування часто не мають достатнього досвіду роботи в умовах кризової ситуації, що може призвести до проблем у координації та управлінні допомогою.

- неоднаковий рівень ресурсів у різних громадах. Багато місцевих громад мають обмежені ресурси, що може вплинути на якість та обсяг допомоги ВПО. Різні громади мають різні можливості, і деякі з них не здатні надавати належний рівень підтримки без значної фінансової допомоги з боку держави чи міжнародних донорів.

- координація між різними рівнями влади. Без ефективної комунікації можуть виникати проблеми у розподілі обов'язків та відповідальності, що впливає на якість наданої допомоги.

Децентралізація допомоги ВПО є перспективним підходом, що дозволяє краще враховувати специфічні потреби переселенців і швидше адаптувати програми підтримки. Цей підхід сприяє підвищенню ефективності допомоги завдяки залученню місцевих ресурсів, участі громадян і громадських організацій. Проте, для повноцінної реалізації потенціалу децентралізації необхідна належна підтримка з боку центральних органів влади, підготовка кадрів та забезпечення рівномірного доступу до ресурсів у різних регіонах.

Другий підхід «міжнародна співпраця» відіграє ключову роль у підтримці внутрішньо переміщених осіб, особливо в умовах гуманітарної кризи, як-от війна та природні катастрофи. Залучення міжнародних організацій, донорів і партнерів до розробки та впровадження програм підтримки ВПО допомагає забезпечити необхідні ресурси, експертну допомогу та підвищення якості послуг. В Україні міжнародна співпраця є основою для надання ефективної підтримки ВПО та забезпечення їх інтеграції у приймаючі громади.

Одним із найважливіших аспектів міжнародної співпраці є фінансова підтримка та надання гуманітарної допомоги. Світовий банк, Європейський Союз, ООН, а також багато інших міжнародних організацій надають кошти для реалізації програм підтримки ВПО в Україні. Ці кошти використовуються на побудову тимчасового житла, надання харчових продуктів, води, медичних засобів та послуг.

Наприклад, у рамках підтримки Світового банку було реалізовано низку програм з фінан-

сової допомоги для ВПО, включаючи гранти на розвиток малого бізнесу та підтримку у сфері професійної підготовки. Це сприяє економічній стабільності ВПО, зменшенню їхньої залежності від державної допомоги і створенню можливостей для інтеграції в нових громадах (The World Bank Group, 2022).

Важливе значення у вирішенні зазначених вище проблем ВПО є експертна підтримка та обмін досвідом. Міжнародні організації також надають експертну підтримку у розробці політик та програм для ВПО. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД) та УВКБ ООН (Агентство ООН у справах біженців) працюють над створенням ефективних моделей інтеграції ВПО, зокрема зосереджуючись на таких аспектах, як адаптація в місцевих громадах, доступ до освіти і ринку праці. Експертна підтримка включає організацію семінарів, тренінгів та консультацій для представників місцевих органів влади. Наприклад, УВКБ ООН активно співпрацює з місцевими урядами для навчання їхніх працівників з питань надання соціальних послуг та інтеграції ВПО. Завдяки такій співпраці вдалося значно підвищити рівень обізнаності про права переселенців і якість надання послуг.

Міжнародна співпраця передбачає розробку та впровадження спільних програм розвитку, спрямованих на поліпшення умов проживання ВПО та їх інтеграцію в місцеві громади. ПРООН (Програма розвитку ООН) та Міжнародна організація з міграції (ІОМ) беруть участь у реалізації програм, які спрямовані на підвищення житлових умов для ВПО, забезпечення правової допомоги, підтримку у працевлаштуванні та освіті.

Наприклад, ПРООН у співпраці з місцевими громадами упроваджує проекти з модернізації інфраструктури, будівництва тимчасового житла, а також підтримки соціальної інтеграції ВПО. Такі проекти також спрямовані на поліпшення умов у громадах, де розміщені ВПО, що сприяє зниженню соціальної напруги та створенню можливостей для взаємодії між місцевими жителями та переселенцями (United Nations Development Programme, 2023).

Агентство ООН у справах біженців (UNHCR) активно займається наданням правової допомоги ВПО, що включає інформаційні кампанії про їхні права, юридичні консультації, допо-

могу в оформленні документів та у вирішенні юридичних питань, пов'язаних з майновими правами.

Міжнародна співпраця відіграє критичну роль у підтримці внутрішньо переміщених осіб, забезпечуючи фінансову, гуманітарну та експертну підтримку.

Третій підхід у подоланні викликів в організації місць тимчасового перебування ВПО полягає у провадженні інтеграційних заходів. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади є надзвичайно важливим процесом, що допомагає забезпечити стабільність та розвиток як для самих переселенців, так і для приймаючих громад. В умовах зростаючої кількості ВПО в Україні, інтеграційні заходи стають ключовим аспектом національної стратегії підтримки постраждалого населення. Інтеграція дозволяє уникнути соціальної ізоляції переселенців, сприяє їхній адаптації та участі в економічному, соціальному і культурному житті нових громад.

Доступ до якісної освіти є одним із найважливіших чинників інтеграції, особливо для дітей та молоді серед ВПО. Зокрема, держава та неурядові організації надають можливість переселенцям навчатися у школах та інших освітніх установах, а також проводять адаптаційні курси для учнів, які пережили травматичні події. Це дозволяє дітям продовжувати навчання без суттєвих перерв, а також допомагає у зменшенні їхнього стресу, пов'язаного з переміщенням.

Для дорослих важливими є професійні курси та перекваліфікація. Програми професійної освіти, що проводяться на місцевому рівні, дають можливість переселенцям адаптуватися до ринку праці, особливо в умовах змін у попиті на певні професії на платформі UNICEF.

Забезпечення доступу до робочих місць для ВПО є важливим кроком для їхньої успішної інтеграції та економічної стабільності. Урядові та міжнародні програми підтримки, такі як гранти на започаткування малого бізнесу, фінансова допомога та можливості працевлаштування, спрямовані на сприяння економічній незалежності переселенців. Зокрема, програми малого підприємництва стимулюють ВПО розпочинати власну справу та інтегруватися в економічну систему приймаючих громад.

Місцеві підприємства також можуть надавати можливості працевлаштування для пере-

селенців, що, у свою чергу, знижує рівень безробіття та стимулює розвиток локальної економіки. Важливими є також спеціальні ініціативи з навчання та перекваліфікації, які допомагають ВПО отримати нові знання та навички, необхідні для роботи в нових умовах (The World Bank Group, 2022).

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі проведеного аналізу, можна зробити висновок, що внутрішньо переміщені особи в Україні стикаються з численними викликами, пов'язаними із забезпеченням житлом, доступом до соціальних послуг, працевлаштуванням та інтеграцією в нові громади. Важливою складовою ефективної підтримки ВПО є комплексний підхід, що включає співпрацю між державними органами, міжнарод-

ними організаціями та місцевими громадами. Ініціативи децентралізації допомоги, створення тимчасового та соціального житла, а також програми з професійної освіти й психологічної підтримки є необхідними елементами в цьому процесі.

Перспективи подальших досліджень можуть включати глибший аналіз ефективності міжнародних програм підтримки ВПО та їх впливу на місцеві громади. Також варто зосередитися на розробці довготривалих стратегій забезпечення переселенців постійним житлом та інтеграції їх в економіку країни. Дослідження в напрямку адаптації освітніх та соціальних програм до потреб ВПО, особливо дітей і молоді, сприятимуть кращій інтеграції та зниженню соціальної напруги в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Менджул М. В., Паніна Ю. С. Поняття «внутрішньо переміщена особа»: порівняльний аналіз законодавства України та зарубіжних країн *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 293–297.
2. Николаева В., Пономарьова В. Соціальна адаптація ВПО у територіальній громаді за новим місцем проживання в умовах воєнного стану. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 1. С. 79–85.
3. Порядок надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб від 26 червня 2019 р. № 582. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/582-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.09.2024).
4. Психологічна підтримка ВПО : Практичні рекомендації. ЮНІСЕФ. 2022. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/how-to-help-refugees> (дата звернення 28.09.2024).
5. Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 01.09.2023. № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/930-2023-%D0%BF#n18> (дата звернення 28.09.2024).
6. International Organization for Migration (IOM). *Internal Displacement Report*. 2021. URL: <https://www.iom.int/internal-displacement> (дата звернення 28.09.2024).
7. Integration Strategies for IDPs. UNHCR. 2022. URL: <https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2023/05/TLU-Strategy-on-Internal-Displacement-ENG.pdf> (дата звернення 28.09.2024).
8. Local Integration of Migrants and Refugees: Key Approaches for Developing Resilient Communities. OECD. 2021 URL: <https://www.oecd.org/content/oecd/en/search.html?q=Local+Integration+of+Migrants+and+Refugees%3A+&orderBy=mostRelevant&page=0> (дата звернення 28.09.2024).
9. World Bank. *Forced Displacement and Social Services: Addressing the Needs of Internally Displaced Persons in Ukraine*. Washington D. C.: The World Bank Group, 2022. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/forced-displacement> (дата звернення 28.09.2024).
10. Institutional strategy on development solutions to internal displacement. *United Nations Development Programme*, 2023. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-08/institutional_strategy_on_development_solutions_to_internal_displacement.pdf (дата звернення 28.09.2024).

REFERENCES:

1. Mendzhul, M. V., & Panina, YU. S. (2016). Ponyattya «vnutrishn'o peremishchena osoba»: porivnyal'nyy analiz zakonodavstva Ukrayiny ta zarubizhnykh krayin [The concept of "internally displaced person": a comparative analysis of the legislation of Ukraine and foreign countries]. *Porivnyal'no-analitychne pravo*. № 4. pp. 293–297 [in Ukrainian].
2. Nykolayeva, V., & Ponomar'ova, V. (2023). Sotsial'na adaptatsiya VPO u terytorial'niy hromadi za novym mistsem prozhyvannya v umovakh voyennoho stanu [Social adaptation of IDPs in the territorial community at the new place of residence in the conditions of martial law]. *Vvichlyvist'. Humanitas*. № 1. pp. 79–85 [in Ukrainian].
3. Poryadok nadannya v tymchasove korystuvannya zhytlovykh prymishchen' z fondiv zhytla dlya tymchasovoho prozhyvannya vnutrishn'o peremishchenykh osib vid 26 chervnya 2019 r. № 582 [Procedure for granting temporary use of

residential premises from housing funds for temporary residence of internally displaced persons]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/582-2019-%D0%BF#Text> [accessed 28 September 2024]. [in Ukrainian].

4. Psykholohichna pidtrymka VPO : Praktychni rekomendatsiyi. YUNISEF. (2022). [Psychological support of IDPs: Practical recommendations. UNICEF]. Retrieved from: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/how-to-help-refugees> [accessed 28 September 2024]. [in Ukrainian].

5. Deyaki pytannya funktsionuvannya mist' tymchasovoho prozhyvannya vnutrishn'o peremishchenykh osib: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 01.09.2023 № 930 [Some issues of functioning of places of temporary residence of internally displaced persons]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/930-2023-%D0%BF#n18> [accessed 28 September 2024]. [in Ukrainian].

6. International Organization for Migration (IOM). Internal Displacement Report. (2021). Retrieved from: <https://www.iom.int/internal-displacement> [accessed 28 September 2024].

7. Integration Strategies for IDPs. UNHCR. (2022). Retrieved from: <https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2023/05/TLU-Strategy-on-Internal-Displacement-ENG.pdf> [accessed 28 September 2024].

8. Local Integration of Migrants and Refugees: Key Approaches for Developing Resilient Communities. OECD. Retrieved from: <https://www.oecd.org/content/oecd/en/search.html?q=Local+Integration+of+Migrants+and+Refugees%3A+&orderBy=mostRelevant&page=0> [accessed 28 September 2024].

9. World Bank. *Forced Displacement and Social Services: Addressing the Needs of Internally Displaced Persons in Ukraine*. Washington D. C.: The World Bank Group (2022). Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/topic/forced-displacement> [accessed 28 September 2024].

10. Institutional strategy on development solutions to internal displacement. *United Nations Development Programme* (2023). Retrieved from: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-08/institutional_strategy_on_development_solutions_to_internal_displacement.pdf [accessed 28 September 2024].